

آرشیو خانوادگی پرویز شاه جهان

حسن نقاشی

پژوهشگر و مستندساز

پرویز شاه جهان؛ شخصیتی که با جنبش مشروطه ایران در سال ۱۹۰۶ پیوند داشت...

پرویز شاه جهان در ۱۲۷۵ شمسی بعد از مراجعت از هندوستان، به همراه چهار برادر دیگر خود به نام‌های خسرو، گودرز، رستم و بهرام تجارتخانه‌های معروف به تجارتخانه جهانیان را در یزد تأسیس کرد که خیلی زود به بنگاه مالی بین‌المللی تبدیل می‌شود. اسناد تجارتنی بیانگر این واقعیت است که جهانیان یکی از شش تجارتخانه برتر عهد قاجاریه است.

پرویز شاه جهان نقش خود را در قیام مشروطه به خوبی ایفا کرد، او با حمایت مالی و تهیه سلاح برای مجاهدان تهران و آذربایجان در این قیام تاریخی مشارکت نمود. این زمان برابر بود با وسعت تجارتخانه و تأسیس شعبات جدید در شهرهای بزرگ ایران، ایده‌ای که کم‌کم به تأسیس یک بانک ایرانی تحت عنوان بانک ملی انجامید.

تأسیس بانک برای فرنگی‌ها که با بانک شاهی انگلیس و بانک استقراضی روس حضور پررنگی در ایران داشتند زیاده‌خواهی تصور می‌شد، به خصوص بانک شاهی بر آن شد تا با کارشکنی و ایجاد مشکلات اداری مانع از پیشبرد اهداف پرویز شاه جهان شود. این در حالی بود که رفته‌رفته جمع‌کثیری از تجار ایران و زرتشتیان هند برای همکاری با تجارتخانه جهانیان و به ثمر رسیدن ایده بانک ایران، در آن سرمایه‌گذاری کردند.

این اتفاق باعث شد تا بانک شاهی و سرمایه‌دارانش به فکر تخریب برادران جهانیان و تعطیلی بانک ایرانی بیفتند، به همین دلیل وقتی توسط جاسوسان خود از همکاری جهانیان و مبارزان مشروطه آگاهی یافتند، اطلاعات خود را در اختیار حکومت قاجار گذاشته و حکومت قاجار درصدد تعطیلی تجارتخانه و ترور رییس آن شد.

از این رو صنیع حضرت یکی از اوپاش حکومتی، شخصی را به قصد ترور پرویز شاه جهان روانه یزد کرد، او که محمد بهابادی نام داشت به یزد آمد و در ۲۴ بهمن ۱۲۸۵ شمسی مصادف با ۱۹۰۷ میلادی پرویز شاه جهان را به ضرب دو گلوله به قتل رساند.

این اتفاق سبب شد که زرتشتیان یزد و شیراز به نشانه اعتراض از ایران مهاجرت کنند، تلگرام آیت الله سید محمد طباطبایی و بهیانی به مردم ایران در محکومیت این جنایت سبب شد تا مقصرین گرفتار شده و مجازات شوند.

بعد از خلع محمدعلی شاه از سلطنت، ایده بانک ملی به‌طور جدی دنبال شد و در نهایت با تأسیس بانک ملی، آرزوی دیرین برادران جهانیان جامه عمل گرفت.

صفحات این بخش فصلنامه همچنان به روی آلبوم‌های خانوادگی که حال و هوای ایران دوران قاجار و پهلوی اول را به تصویر می‌کشد، گشوده است.

پرویز شاه جهان سال ۱۲۸۵ در این سال وی اساس بانک را در ایران بنا کرده و چندی بعد ترور می شود؛ منبع: مجموعه عکس حسن نقاشی

تصویر صفحه بعد: عکسی از یک مراسم در تجارخانه جهانیان شعبه یزد، در مرکز عکس والی یزد در کنار صدرالعلما با عمامه سفید نشسته، در ردیف نشسته در مرکز عکس گودرز شاه جهان دیده می شود، منبع: مجموعه عکس حسن نقاشی

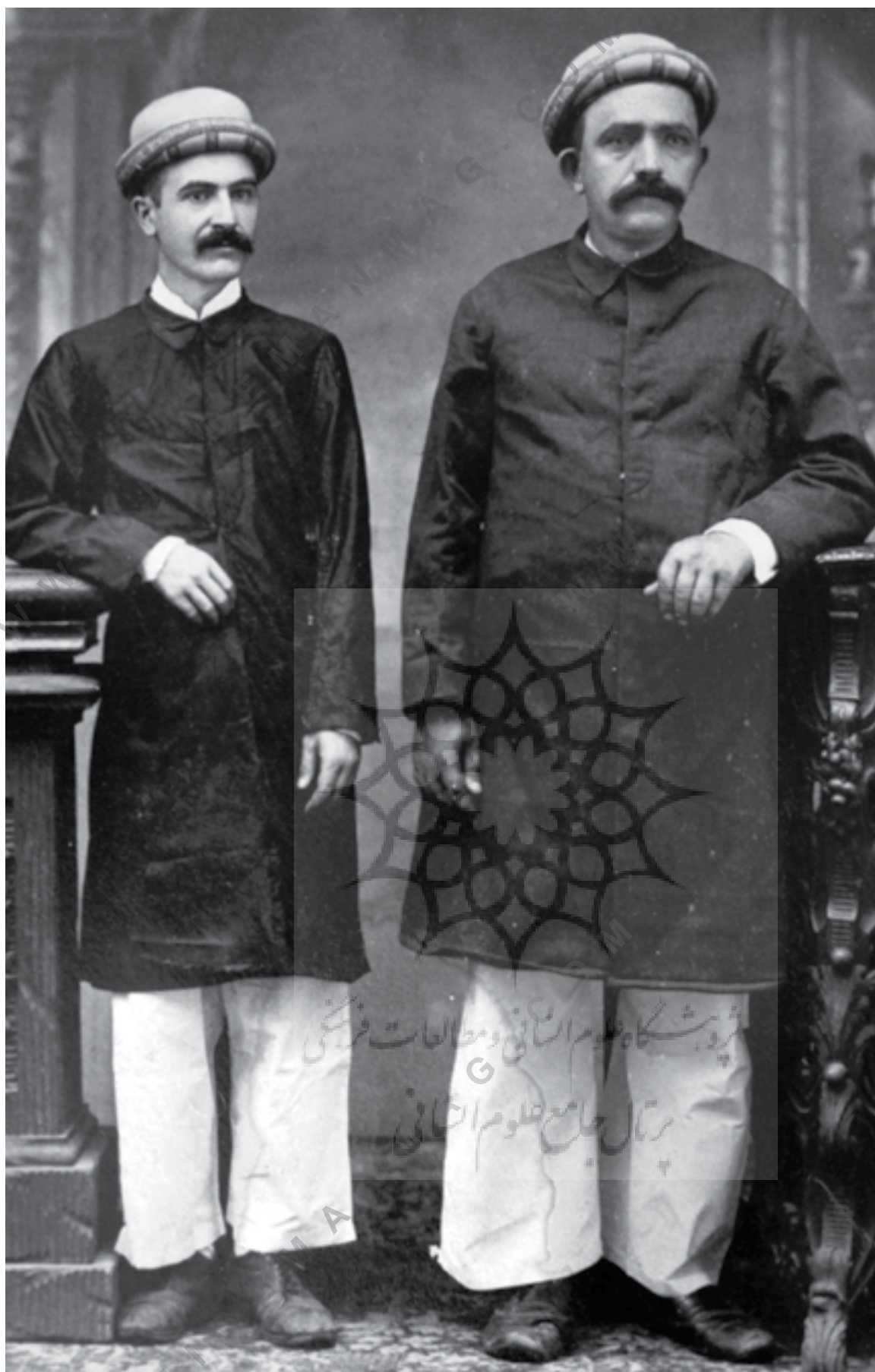

نفر اول سمت راست: پرویز شاه جهان در هند است که در ۱۲۷۰ به هندوستان می رود و هفت سال به تجارت مشغول می شود؛ منبع: مجموعه عکس حسن نقاشی

عکس خانوادگی جهانپیان، نفر اول از سمت چپ جمشید جهانپیان است و زنی که در مرکز عکس نشسته مروراید جهانپیان دختر پرویز شاه جهان است، عکس حدود سال ۱۳۱۵ شمسی گرفته شده؛ منبع: مجموعه عکس حسن نقاشی

نفر اول نشسته روی صندلی: رستم شاه جهان در بین کارکنان تجارتخانه جهانپیان است این عکس به احتمال زیاد مربوط به ۱۲۷۵ شمسی است؛ منبع: مجموعه عکس حسن نقاشی

عکس کارکنان تجارتخانه شاه جهان در تهران، نشسته از سمت راست نفر اول فریدون خسرو رییس شعبه تهران و نشسته از راست چهارمین نفر خسرو شاه جهان جانشین پرویز و برادر کوچکتر پرویز که بعد از کشته شدن پرویز مدتی به هند تبعید می شود اما بعد از مشروطه به ایران بر می گردد و رییس تجارتخانه می شود. خسرو در یزد مدرسه خسروی را در سال ۱۲۹۰ تأسیس می کند و در ۱۲۹۵ چشم از جهان فرومی بندد، او در تمام عمر با استبداد قاجار مبارزه کرد و هزینه این مبارزات را شخصاً پرداخت می کرد، این عکس حدود سال ۱۲۸۰ تا ۱۲۸۳ گرفته شده، منبع: مجموعه عکس حسن نقاشی

عکس از افتتاح تجارتخانه جهانیان در یزد، گویا مراسم آغازین باشد زیرا موبد اوستا می خوانند و برادران جهانیان که نامشان در عکس ذکر شده دیده می شوند، عکس متعلق به سال ۱۲۸۰ می باشد، پرویز شاه جهان در کنار موبد کتاب به دست ایستاده، در سمت دیگر موبد گودرز شاه جهان دیده می شود گودرز بعد ها در باغ شخصی خود بیمارستانی تأسیس و آن را وقف می کند که همچنان به نام بیمارستان گودرز شناخته می شود؛ منبع: مجموعه عکس حسن نقاشی

عکسی از کارکنان تجارتخانه جهانیان، در مرکز عکس بهرام شاه جهان دیده می شود که تجارتخانه شیراز در اختیارش بوده، کنار او جمشید شاه جهان معروف به جمشید پرویز فرزند پرویز شاه جهان است که بعد کشته شدن پدر مسئولیت تجارتخانه یزد را به عهده می گیرد، نفر اول از سمت راست فریدون خسرو رئیس تجارتخانه جهانیان در تهران که قبل از پرویز شاه جهان و توسط هجده قاتل استخدامی محمدعلی شاه در تهران کشته می شود، عکس متعلق به ۱۲۸۲ یا ۱۲۸۴ شهمسی هست؛ منبع: مجموعه عکس حسن نقاشی

عکس از انجمن ناصری یزد، حدود ۱۲۸۰ شهمسی، در ردیف بالا نفر سوم از راست پرویز شاه جهان است که شاخه ای سبز هم به دست گرفته، پرویز در این انجمن نقش تعیین کننده ای داشته و تصمیمات جامعه زردشتی بدون دخالت وی صورت نمی گرفت؛ منبع: مجموعه عکس حسن نقاشی

تنها عکس از صنیع حضرت در سمت راست با زنجیری به گردن و سایر لوطیان تحت امرش که فریدون خسرو رئیس تجارتخانه جهانمیان در تهران را با هجده ضربه قمه به قتل رساندند... صنیع حضرت همچنین دستور داد تا یکی از لوطیان تحت امرش به نام محمد بهابادی به یزد برود تا پرویز شاه جهان را به قتل رساند این عکس بعد از فرار محمد علی شاه و پایان استبداد صغیر گرفته شده که مجاهدین تهران را فتح کردند و او بانش حکومت دستگیر و زندانی شدند: منبع: مجموعه عکس حسن نقاشی

عکس خسرو شاه جهان در میان کارکنان تجارتخانه در یزد، خسرو در مرکز عکس با عمامه سفید بر سر پیداست پیرمردی که کنار او نشسته معروف به دایی بهمن مباشر تجارتخانه هست که موقع ترور پرویز شاه جهان همراه او بود و شاهد شلیک گلوله بود، این عکس حدود سال ۱۲۷۹ گرفته شده: منبع: مجموعه عکس حسن نقاشی

عکس بهرام شاه جهان کوچکترین برادر خانواده جهانیان، عکس حدود ۱۲۷۵ شمسی گرفته شده، بهرام مدتی در تجارتخانه جهانیان شعبه شیراز فعال بود؛ منبع: مجموعه عکس حسن نقاشی

رستم شاه جهان، این عکس مربوط به اواخر عهد قاجار هست حدود ۱۲۹۸ یا ۱۲۹۹ شمسی، در آن دوران، سنتی رایج شد که مردم با لباس حکام و شاهزادگان قاجار عکس یادگاری می گرفتند و رستم زخم خورده آن عهد بود؛ منبع: مجموعه عکس حسن نقاشی

شیراز
پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
مركز چاپ و نشر
مركز چاپ و نشر